

УДК: 378:001.83](100)

М.І. Степанова

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ОСВІТНЬОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Проблема, що стоїть у заголовку даної статті, була лейтмотивом Міжнародної науково-практичної конференції з однойменною назвою, яка відбулася в Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» (ХГУ «НУА») 16–19 листопада 2010 року за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

На конференцію прибуло близько 63 учасників – учених і викладачів із шести країн (Україна, Росія, Німеччина, Польща, Швеція та Естонія), які обговорювали різні аспекти академічної мобільності, її значущості для вищої освіти світової спільноти та її окремих суб'єктів. Доповіді і повідомлення стосувалися як визначення самого поняття «академічної мобільності», так і переваг і загроз, яких вона завдасть, а також із якими труднощами (соціальними, фінансовими, організаційними, мовними, тощо) стикаються суб'єкти, охочі до неї приєднатися і взяти участь; які існують шляхи розв'язання цих труднощів. Учасниками конференції порушувалися питання організації навчального процесу, ролі інформаційних технологій, якості освіти, внутрішньої готовності суб'єктів освіти до реалізації даного напрямку Болонського процесу. Доробок конференції знайшов відображення у публікації її матеріалів.

У процесі роботи вдалося познайомитися з підходами до заданої теми, досвідом і напрацюваннями, які існують у країнах, що порівняно давно входять до складу Європейського Союзу (Швеція, Німеччина), у країнах-членах ЄС, що мають «командно-адміністративне минуле» (Польща, Естонія), а також у країнах СНД (Росія, Україна).

Так, наприклад, професор Свен-Олоф Коллін (Швеція) відзначив, що участь у конференції дозволила йому краще зрозуміти мотиви і побоювання українських вищих навчальних закладів-партнерів стосовно академічної мобільності, а також побачити аспекти, які раніше залишалися непоміченими. Інформація, одержана ним за дні роботи в Харкові, враховуватиметься під час подальшої організації обмінів з партнерськими навчальними закладами.

Особливий інтерес учасників викликали доповідь директора Інституту соціології Щецинського університету (Польща), доктора соціологічних наук, професора О.М. Козлової («Академічна мобільність і стійкий розвиток європейського світу університету»); повідомлення першого проректора ХГУ «НУА», доктора історичних наук, професора К.В. Астахової («Академічна мобільність в українському контексті: ризики адаптації»); старшого викладача кафедри теорії і практики перекладу ХГУ «НУА» В.В. Ільченко («Internationalization of Higher Education: Cultural Component»); професора Хальмстадського університету (Швеція) С.-О. Колліна («Mobilizing mobility in order to achieve academic training and contribute to societal development»), керівника Центру студентських обмінів в м. Магдебург (Німеччина) Т.О. Ніндель («Тенденції і особливості студентських обмінів. Проблеми адаптації українських студентів в університетах Німеччини») і голови Академії молодих учених Естонії, національного експерта у питаннях Болонського процесу Д. Теперіка («Роль міжнародної академічної мобільності в процесі розвитку кар'єри молодих учених Європи»).

Професор О.М. Козлова (Польща) у своєму виступі вказала на таку тенденцію: «На початку ХХІ сторіччя академічна мобільність все ще часто розглядається як загроза стабільності, стійкому розвитку національного університету не тільки в країнах Східної Європи. Проте сьогодні, мабуть, можна говорити про зміну характеру ставлення до академічної мобільності, про перехід (в основному) від розгляду її як загрози до аналізу як неминучого явища, що істотно впливає на розвиток світу університету, інтеграційних процесів у ньому» [3, с. 8].

Професор К.В. Астахова (Україна) висловила побоювання, що «...в тих соціально-економічних і політичних умовах, які сьогодні характерні для України, навряд чи доцільно розвивати академічну мобільність у всіх її проявах, без вироблення певних стримуючих противаг» [1, с. 35], оскільки «створення каталізаторів для її розвитку... без відпрацювання механізмів, що пом'якшують негативні наслідки і витрати, призведе до необоротних процесів, компенсувати які буде украй складно, якщо взагалі можливо» [1, с. 36].

В.В. Ільченко (Україна) серед основних викликів, які ставить перед навчальними закладами України Болонський процес, назвала такі: узгодження інтернаціоналізації з національною політикою у сфері вищої освіти і її реалізацію на місцевому рівні; розробку стратегій для інтернаціоналізації персоналу і зміна практик викладання [2].

Професор С.-О. Коллін (Швеція) у своєму повідомленні проаналізував співвідношення мобільності, демократії, академічної свободи і особливостей культури. Серед висновків, яких він дійшов, можна відзначити такі:

— демократія як явище вимагає обмеження академічної свободи [4, с. 166];
— студенти, на відміну від викладачів і адміністративних співробітників, добре підготовлені до мобільності. Отже, у підготовці до інтеграції мають більшу потребу саме викладачі і співробітники [4, с. 168–169];

— інтеграція накладає на освітян обов'язок не відступати від академічних ідеалів освіти. Щодня кожною своєю дією викладачі, незалежно від того, в аудиторії вони чи ні, мають підкреслювати важливість освіти і мислення [4, с. 171];

— при інтеграції кожна зі сторін прагне зберегти свої особливості, свою ідентичність. Професор Коллін запропонував не самостійно вирішувати, які особливості слід зберігати, а враховувати думку представника іншої культури, його точку зору про те, що необхідно берегти і які саме національні риси є найбільш цінними [4, с. 171].

Підбиваючи підсумки свого виступу, присвяченого проблемам адаптації українських студентів в університетах Німеччини, Т. Ніндель (Німеччина) відзначила, що «будь-які проблеми адаптації можна при бажанні легко розв'язати. Успіх у цьому почині залежить тільки від особистих якостей і бажання студентів» [5, с. 257].

Дмитро Теперік (Естонія) привернув увагу аудиторії до тези, що «для повної реалізації процесу мобільності на всіх рівнях необхідна оперативна і повноцінна співпраця між трьома головними зацікавленими сторонами: академічне середовище (університети та інститути), держава і бізнес-сектор» [6, с. 314].

У цілому всі учасники конференції відзначили, що явище академічної мобільності є одним із ключових чинників процесу інтеграції у сфері освіти, і воно неминуче. Тільки спільними зусиллями академічного співтовариства і держав можна з мінімальними втратами для всіх сторін подолати існуючі труднощі в організації академічної мобільності.

1. *Астахова Е.В.* Академическая мобильность в украинском контексте: риски адаптации / Е.В. Астахова // Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины: материалы Междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 16–19 нояб. 2010 г. / М-во образования и науки Украины, Харьк. облгосадминистрация, Совет ректоров вузов Харьк. региона, Нар. укр. акад.; [редкол.: В.И. Астахова и др.] – Харьков: Изд-во НУА, 2010. – С. 30–36.
2. *Ильченко В.В.* Internationalization of Higher Education: Cultural Component / В.В. Ильченко // Там же. – С. 148–150.
3. *Козлова О.Н.* Академическая мобильность и устойчивое развитие европейского мира университета / О.Н. Козлова // Там же. – С. 8–17.
4. *Коллин С.-О.* Mobilizing mobility in order to achieve academic training and contribute to societal development / С.-О. Коллин // Там же. – С. 164–172.
5. *Ниндель Т.О.* Тенденции и особенности студенческих обменов. Проблемы адаптации украинских студентов в университетах Германии / Т.О. Ниндель // Там же. – С. 242–258.
6. *Теперик Д.* Роль международной академической мобильности в процессе развития карьеры молодых ученых Европы / Д. Теперик // Там же. – С. 311–318.